

TOM SAWYER'IN KİTAP OKUDUĞU KULÜBE

Faruk Duman 1974 yılında Ardahan'da doğdu. Ankara'da DTCF Kütüphane-cilik Bölümü'nü bitirdikten sonra bir süre Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi Sanat Bölümü'nde çalıştı. 2003-2018 yılları arasında Can Yayınları'nda Türk Edebiyatı editörlüğü yaptı. Arkadaşlarıyla birlikte *Sarmıç* ve *Öykü Gazetesi*'ni çıkardı.

Kitapları

Roman: *Piri: Kayıp Denizler Üzerine Bir Anımsama* (2003), *Kırk* (2006), *İncir Tarihi* (2010, Yunus Nadi Roman Ödülü), *Ve Bir Pars, Hüzünle Kaybolur* (2012), *Köpekler İçin Gece Müziği* (2014, Dünya Kitap Ödülü ve Necati Cumalı Edebiyat Ödülü), *Sus Barbatus!* (2018, Orhan Kemal Roman Armağanı).

Öykü: *Seslerde Başka Sesler* (1997), *Av Dönüşleri* (1999, Sait Faik Hikâye Armağanı), *Nar Kitabı* (2001), *Keder Atlısı* (2004, Haldun Taner Öykü Ödülü), *Sencer ile Yusufçuk* (2009), *Kediçin Masallar* (2010), *Baykuş Virane Sever* (2013), *Zeytin Taneleri Birbirine Çarpıyor: Toplu Öyküler* (2019), *Doğa Betiği* (2019), *Kaptan Kanca'nın Bir Macerası ve Öbür Yeni Öyküler* (2019).

Deneme: *Adasız Deniz ve Aperitifler / Defterden Notlar* (2010), *Tom Sawyer'ın Kitap Okuduğu Kulübe* (2015), *Yazmalı Defter* (2017).

Faruk Duman'ın
YKYdeki kitapları:

Kaptan Kanca'nın Bir Macerası ve Öbür Yeni Öyküler (2019)
Köpekler İçin Gece Müziği (2020)
Pîrî (2020)
Tom Sawyer'ın Kitap Okuduğu Kulübe (2020)

FARUK DUMAN

**Tom Sawyer'ın
Kitap Okuduğu Kulübe**

Deneme

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5623
Edebiyat - 1617

Tom Sawyer'ın Kitap Okuduğu Kulübe / Faruk Duman

Kitap editörü: Murat Yalçın
Düzeltili: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Arzu Yaraş

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 - 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 44452

1. baskı: Can Yayınları, 2015
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Temmuz 2020
ISBN 978-975-08-4733-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2019
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
[facebook.com/yapikrediyayinlari](https://www.facebook.com/yapikrediyayinlari)
twitter.com/YKYHaber
[instagram.com/yapikrediyayinlari](https://www.instagram.com/yapikrediyayinlari)

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Çocukluk Çağı • 9
İlk Okumalar • 9
Kaz • 12
Çocukluğa Özlem • 13
Masalların Dili • 14
Kureyş'in Kurtlarını Beklemek • 15
Dil • 22
Folklor • 23
Okurdan Ne Bekleriz • 24
Yazardan Ne Bekleriz • 25
Köroğlu • 26
Yaratıcı Yazarlık • 27
Totaliter • 28
Hasan Ali • 29
Gürz • 30
Yalnızlık • 31
Kahramanların Gölgesinde • 34
Kendinden Bir Parça • 37
Tahsin Yücel • 39
Halk Hikâyesi • 41
Güzellik • 42
Rüya • 45
<i>Germinal</i> • 47
İntihar • 49
Tren • 52
Okumak • 57
Füruzan • 58
Erdal Öz • 60
Ferit Edgü • 63
Doğa • 66
Bıçak • 68
Yaşar Kemal • 70

Bozuk Form •	77
Gösteri •	78
Betimleme •	80
Oidipus •	81
Bulamayan •	84
Taşra •	86
Kasaba •	88
Kovada Bulut •	90
Yine Klasikler •	95
Zorbanın Sonu •	97
Dil Devrimi •	97
Yürüyen Ağaçlar •	99
Leopar •	101
 Dizin •	105

ve kaçın içinizde taşıdığınız sonsuzluktan
Baudelaire

Çocukluk Çağı

Çocukluk çağı nice zengin çağdır; insan, zihninin bütün yaratıcı ataklığını doyuncaya kadar yaşar. Her nesnede başka nesnelerin izini görür, her gün yeni bir şeyle tanışır. Doğa bitimsiz bir serüvenler ağıdır onun için. İnsanın keşif yüzyılıdır, önyargı diye bir şey yoktur. Zira et tazedir daha, kanın önünde engel bulunmaz, akıntı da sürekli, rüzgâr da. Stevenson, *Define Adası*'nın çocuk kahramanı Jim Hawkins'i çocukluğun atak, meraklı, evrensel dünyasından çıkarıp getirmiştir. Böyle bir çocuk, dünyayı tanıyabilmek için yanıp tutuşur. Ve bunun için ne vardır elinde, öncelikle? Düşler. Bir gün Hawkins'e tek bacaklı, kötü bir korsandan söz ederler. Bunun üzerine çocuk, bir yandan o korsanı (John Silver'ı) aramaya (bunun için dört peni kazanacaktır ayda) bir yandan da düşler görmeye başlar: "Tek bacaklı kötü adam bizim oralara uğramadı, ama her gece düşlerimden çıkmaz oldu. Fırtınalı gecelerde rüzgâr bizim hanın duvarlarını döver, kıyıdaki kayalıklarda dev dalgalar gürlerken ben yatağımda korkuyla büzülür, o tek bacaklı adamın şeytan yüzünü bin bir biçimde düşünürdüm."* Kişinin serüveni de böyle başlar, esasta insanlığınki de: Aradığımız şeye türlü biçimler yakıştırır, onu bin bir olasılıkla düşünürüz. Acı, korku ve yaratıcı coşku iç içedir. Çocukluğunu acıdan, korkudan ve düşlerden uzak anımsayanlara ne yazık, etin tazeliğine yanıt vererek serüvenlere atılanlara ne mutlu.

İlk Okumalar

Demiryolu lojmanlarında otururduk. Ağaçlar içinde bir küçük mahalleydi burası. Dokuz taş ev vardı topu topu. Mahallenin çocukları olarak birlikte okula gider, birlikte saklambaç oynar, yaz gecelerini mahallenin ortasında bağdaş kurup birbirimize korku

* Akşit Göktürk çevirisinden.

hikâyeleri anlatarak birlikte geçirirdik. Böyle gecelerde evlerimize girmek istemez, yaz tatilinin keyfini çıkarabilmek için elimizden geleni yapardık. Anlattığımız hikâyelere kendimizi öyle kaptırırdık ki, gece yarısına doğru akasya ağaçlarından kara gölgeler sarkardı. Bir köşede ak bir keçi peyda olur, hayvan yanımıza sokularak bir zaman sonra bizimle konuşmaya başlardı. Soluğumuzu tutarak dinlerdik onu. Bazen küçükler hafiften ağlamaya başlar, titreyerek bize sokulurdu. Onları anlatılanların yalnızca birer hikâye olduğunu inandırmak için akla karayı seçerdik. Hoş, keyfimizi kaçırdı bu. Çünkü hikâye, üzerine titrenilesi bir şeydir; büyüğü hemen kaçıverir ve baştan alındığında asla aynı tadı vermez.

O günlerde ben bir yandan kitap okumanın tadını da artık almış bulunuyordum. Jules Verne'i, Mark Twain'i okuyordum. Kendimi bütünüyle edebiyatın, daha doğrusu hayal kahramanlarının dünyasına kaptırmıştım. Sözelimi Tom Sawyer gibi yaşamak istiyordum; el yapımı araçlarla (bir sırt çantası, bir yelek, bir bıçak, bir sapan vs) balta girmemiş ormanlarda dolaşmak, ücra bölgelerdeki mağaralara gizlenmiş hazineleri ele geçirmek, hırsız ve dolandırıcılarla savaşmak... Ve tabii kendim için, kendi ellerimle bir ağaç ev inşa etmek... Bu durum, bende varlığını hâlâ korur. Kişisel özelliklerimin pek azından hoşnudumdur. Çocukluk düşlerimi bugün de büyük oranda taşıyor olmak, bunlardan biridir örneğin.

O günlerde, elbette kendi ağaçevimi de inşa etmiştim. Yaşlı bir akasya ağacının dalları arasına kurmuştum bu evi. Ev dediysem, irice bir koltuk büyüklüğündeydi. Halatlar yardımıyla tırmanır, böylece akasyanın yaprakları arasında kaybolur, kitaplarımı burada okurdum. Özellikle yaz akşamları, evlerine dönenleri, kapı önlerinde salça ve turşu hazırlayan teyzeleri, köpeklerle kedileri ağaçevden seyretmek büyük eğlenceydi benim için.

Burada, yaprakların arasında saklanmış bir kaplan gibi hissedersiniz kendinizi.

O güzel kokulu akasya ağaçları bana çok şey öğretmişti. Örneğin, ağacın dış kabukları kolay sökülürdü. Ve çakı yardımıyla şekil vermek için birebirdi. Kolay ufalanmaz, rahat yontulurdu ve bu nedenle ince işler için de elverişliydi. Küçük biblolar yapılabilirdi bunlarla.

Ben o günlerde kuklalara meraklıydım. Küçük çakımla ağa-
çeve tırmandığım zaman kabukları yanıma alır, burada kuklalar
oyardım. Kollarla bacakları, gövdeyi ayrı ayrı oyar, sonra bunları
misinalar yardımıyla birbirine bağlardım. Çok ilgi görürlerdi. Ben
bu kuklaları o zaman beğenenlere armağan ederdim, saklamadım.

Yine de, bu bana yeterli gelmiyordu. Bir gün, eski kümeslerden
birini onararak burada yaz boyu Karagöz gösterileri düzenlemeye
karar verdim.

Karagöz Sineması'ndan para kazandığımı saklamayacağım.

Yaz başında mukavva Karagöz takımımı, giriş biletlerini hazır-
ladım, yardımcılarım aracılığıyla gösterinin duyurusunu yaptım.
Kümes bu arada temizlenmiş, devasa bir perde hazırlanmış, mumlar
yedeklenmişti. Ve tabii afişler de mahalledeki akasya ağaçlarına
asılmıştı.

İlgi gerçekten büyük olmuştu. Büyüklerden bile gelenler var-
dı. Karagöz'le Hacivat'ı inceli kalınlı seslerle konuşturuyor, fakat
ne olursa olsun oyunların asıllarına sadık kalmaya çalışıyordum.
Karagöz'e saygısızlık etmekten korkuyordum; sanırsın yasalar beni
izliyor... Sağ olsun, o zamanlar çok sevgili bir sınıf öğretmenimiz
vardı, bana Karagöz metinleri getirmişti. Belki o nedenle, ezber
etmiştim bu oyunları.

Bir süre, bu Karagöz gösterileri sürdü. Bana ayrı bir gözle bakı-
yorlardı; büyükler uzaktan tatlı tatlı süzüyor, yaşlılar Karagöz'ün
incelikleri hakkında bana soru yağıdırıyorlardı. Bóbürleniyordum.

Yine de, şunu belirtmeden bitiremeyeceğim; hem bu, bu hoş
Karagöz anısının nasıl sona erdiği konusunda da fikir verecektir:
Bizim gibilerin anlayamadığı, düşler dünyasının asla gerçek olma-
dığıdır. Elbette, şikâyetçi değilim bundan. Sözelimi, matematiği,
ticareti ve bunlara benzer şeyleri öğrenmedim. Ne iyi. Fakat ço-
cukluğuma bakınca; zaten öğrenemezdim de... Zira arkadaşları-
m-dan biri, kafası bu işlere basan çakı gibi bir çocuk, hemen benim
Karagöz Sineması'na rakip olmuş, evlerinin bahçesinde bir sinema
da o açmıştı. Fakat onda bir yenilik vardı: Ezberlenmiş Karagöz
oyunları yerine doğaçlama kovboy filmleri gösteriyordu. Red Kit
biçiminde kuklalar hazırlamış, böylece benim tüm seyircimi de
elimden almıştı.

Kaz

Ustamız Âşık Şenlik, büyük olasılıkla, kaz kanatlarıyla yazıyordu. Şiirlerinde kazın olağanüstü estetiğine, zarafetine, gururlu çılgılığına benzer bir deyiş vardı. Kızlarla kazlar. Bunların, Kars'ın kadim kültüründe birlikte anıldıkları çoktur. Benzetmeyi bugünün cavsamış bakışıyla anlamamız olanaksız. Kaz hem yaşam kaynağı, hem güzellik unsurudur çünkü Kars için. Bu, benim çocukluğumda da böyleydi, hani o hayal meyal anımsanan uzak çocukluk.

Ne yazık ki, köy yaşamına yetişemedim; babamın memurluğu nedeniyle yerleştiği kent merkezini daha çok anımsıyorum, trenlerin tıkırtısını, soğuk, karlı geceleri ve Kars'ın efsanelerle dolu yapayalnız zamanlarını.

Demiryolu lojmanlarında oturur, kar altında geçirilen uzun kış aylarını türlü zorluklarla atlattır, yazları, bir götüren olursa, köyümüzün hasretle andığımız toprak damlı evlerine giderdik. Elma bahçelerinin, erik dallarının altından geçerek. Sincapların, ceviz ağaçlarında çokuşmuş kuşların arasından. Bilirdik ki burada bizi ninelerimizin, dayılarımızın kış için hazırlayıp sakladıkları kazlar beklemektedir; “payımıza” düşeni alırdık böylece.

Kaz, yaz aylarını ak bir yumak gibi oradan oraya dolaşarak geçirir. Küçük kaz çobanlarının refakatinde. Çocuklar ki onlar kaz gibi tıslayıp ellerindeki kızıl sokmaları çalılıklara vurarak bu ak hayvanları “otarmasını” pek iyi bilirler. Canları sıkılır hep. Burunları sürekli damlar ve ille ayak parmaklarından biri dışarıdadır. Yine de, o kısacık yaz aylarının, üşümeden geçirilen o şahane günlerin tadını çıkarırlar. Elleri ceviz karası olur. Ve solukları erik koku. Zira pişiden ve erikten çok şey de yemezler genellikle.

Kazın, yağlanması ve irileşmesi için kar görmesi gerekir. Etinin lezzeti de bu yağlanmadan gelir. Yine, kışı çıkarabilmek için, kazı nasıl saklamalı? Ona o unutulmaz tadı nasıl vermeli? Büyüklerimiz meşhur Kars kazı için uyguladıkları yöntem şudur: Ekimde kar yağmaya başlar. Kasım ayı geldiğinde artık ortalık buza kesmiştir; dışarı çıkılmaz, yapılacak iş kalmamıştır. Kaz da göreceği karı görmüştür. Uzun kış için kaz hazırlığı başlayabilir: Kesilir. Çocukların hüznü bence biraz da buradan gelir.

Haşlanıp temizlenmiş kaz tuza basılarak on gün bu tuzda bekletilir. On gün sonra çıkarılıp sıcak suda tuzu iyice temizlenir ve dışarıda, ayazda ağaç dallarına asılır. Kaz bu dallarda kurur. Bundan sonra bozulmaz. Kış boyunca evdeki soğuklukta durur, beyaz pirinç pilavının yanında yenir. Ayazda kurutulduğu sırada onu geceleri içeri almak gerekir; kurttan, köpeklerden korumak için. Eti tavuk ve hindi etine asla benzemez, hiçbir şeye benzemez. Eşsizdir.

Kaz etinin sert olduğu, destanlara geçmiştir. Kaygusuz Abdal, “kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz” diyor. Yanlış tarifile yola çıkmış olmalıdır. Yine de Kars usulü kaz başka. Yiyene, bu kutsal tadı bilene, afiyet olsun.

Çocukluğa Özlem

Başından beri, edebiyat metinlerini olduklarından daha başka bir şey olarak okumaktan hoşlandım. Zaten, okurun bu anlamda doğal bir özgürlüğü yok mudur? Sözelimi, bir *Suç ve Ceza*'yı, bir *Savaş ve Barış*'ı belki kaç okur kaç değişik anlamla okumuştur şimdiye dek. Diyeceğim, klasik metinler için olduğu kadar, çağdaş, gelecekte uzaklaşmış metinler için de böyle bu. Zihnimiz, edebiyat metinlerini tamamlıyor, değiştiriyor, eksiltiyor, çoğaltıyor ya da azaltıyor. Bence iyi bir okurun yapması gereken, bir romanla ya da bir öyküyle baş başa kaldığı zaman tüm özgürlüğünü verebilmektir ona. Yapıta verilen özgürlük, okurun kendi kendine verdiği özgürlük olacaktır sonunda.

Bu, o metnin yazarı için de geçerli elbette. Yazar, metnine o özgürlük alanını açabilmelidir. Bu kahraman böyle konuşur mu? O tarihte pantolon giyilir miydi? (Ki bu anlaşılır yine de, çünkü sonunda sahnede bir gerçeklik duygusu da yaratmak isteyebilirsiniz.) Ama alanınızı açabilmelisiniz sonsuzca.

Bu gözle bakınca, *İncir Tarihi*'ni (çocukluğumuzun unutulmaz maceralarından birini yazmak istiyordum ben: Gemi, korsanlarla savaş, ıssız ada) bir tarihsel roman olarak belirlemek olanaksızdır benim için. Çocukluğa özlem romanıdır. Zeyrek ve Ümmik, biz